

ARBEIDERPARTIETS SAMEPOLITISK PROGRAM 2025-2029

INNHALDSFORTEGNELSE

Innholdsfortegnelse	1
Innledning	2
Et sterkere og mer inkluderende samfunn	2
Sannhet og forsoning.....	2
Demokrati.....	3
Velferd.....	3
Velferd og offentlig forvaltning	3
Barnehage, skole og oppvekst	5
Helse og omsorg	6
Forskning og utdanning.....	7
Sikkerhet og samferdsel	9
Noe å leve av	10
Arbeid og næring.....	10
Landbruk.....	11
Reiseliv	12
Fiskeri	13
Reindrift	14
Noe å leve for	16
Språk.....	16
Kultur	17
Bolyst og trivsel.....	19
En verden å leve i	20
Klima og natur.....	20
Internasjonalt.....	22

INNLEDNING

Et sterkere og mer inkluderende samfunn

Arbeiderpartiet er et parti for alle. Vi arbeider for et sterkere og mer inkluderende samisk samfunn, trygt forankret i våre sosialdemokratiske verdier: frihet, likhet og solidaritet.

Vi kjemper for rettighetene til det samiske folk og fremmer vår rett til identitet, språk, kultur og selvbestemmelse. Vårt mål er et bærekraftig samfunn der alle skal leve frie liv, uavhengig av hvor man bor, hvilken bakgrunn man har, eller hvilken seksualitet man identifiserer seg med.

Vi skal skape gode arbeidsplasser og bolyst i samiske områder, styrke språk-, kultur- og utdanningsarbeidet, og vi skal fremme lokal verdiskaping. Samtidig skal vi ivareta naturen og de tradisjonelle næringene, i tråd med samiske tradisjoner om respekt for naturens ressurser og vår forpliktelse overfor kommende generasjoner.

På Sametinget skal vi være en sterk politisk aktør som samhandler med nasjonale myndigheter for å sikre samiske rettigheter i tråd med folkeretten. Samtidig vil vi arbeide for å bevare og videreutvikle de samiske språkene, kulturene og tradisjonene, slik at alle kan leve i et åpent og inkluderende samfunn der man føler seg hjemme.

I en tid med store globale, nasjonale og lokale utfordringer, må vi bygge et samfunn med trygghet og like muligheter for alle. Gjennom trygg økonomisk styring, et sterkere velferdstilbud og målrettede klimatiltak, fremmer vi en politikk som skaper bærekraftige samfunn for fremtiden.

Sannhet og forsoning

Norge er et samfunn som i stor grad er tuftet på tillit. Men tillit kan ikke kreves eller tas for gitt – den må bygges og fortjenest. Fornorskningspolitikken som ble ført overfor samer og andre nasjonale minoriteter har ført til alvorlige tap av språk, kultur og identitet. Mange opplever fortsatt diskriminering, fordommer og hets.

Sannhets- og forsoningskommisjonen har gjort et viktig arbeid med å granske fornorskningspolitikkenes konsekvenser for samer, kvener/norskfinner og skogfinner. Behandlingen av kommisjonens rapport i Stortinget og på Sametinget markerer et viktig startpunkt for forsoningsprosessen. Dette er et arbeid vi ønsker å ha et sterkt søkelys på.

I årene fremover vil en av våre viktigste oppgaver som folkevalgte være å ta tak i det vi har lært og jobbe frem konkrete løsninger og tiltak. Målet er å skape et samfunn der kommende generasjoner kan være stolte av sitt språk, sin kultur og sin identitet – enten de er samiske, kvenske/norskfinske eller skogfinske.

I arbeidet med forsoning er det avgjørende at vi bygger tillit mellom storsamfunnet og de samiske og andre nasjonale minoriteter. Dette krever også at vi styrker tilliten til offentlige

myndigheter blant samer og andre berørte grupper. Forsoningsarbeidet må gi resultater som legger grunnlaget for trygghet, muligheter og fellesskap – for alle.

Demokrati

Ambisjon:

Et sterkere og mer inkluderende samisk samfunn, trygt forankret i våre sosialdemokratiske verdier: frihet, likhet og solidaritet.

Prinsipp:

Sametinget spiller en sentral rolle for å sikre at de samiske stemmene høres godt i både det samiske og norske demokratiet. Betydningen av gode demokratier blir ekstra tydelig i en tid da flere demokrati rundt om i verden står under press.

For Arbeiderpartiet er det viktig at vår samfunnsmodell, tuftet på de grunnleggende sosialdemokratiske verdiene, også i fremtiden skal stå sterkt i Sápmi, Norge og hos våre internasjonale samarbeidspartnere. Vi, som representanter for det samiske fellesskapet, tar vår del av dette ansvaret.

Arbeiderpartiet vil:

- Ta en aktiv og ledende rolle i kampen mot all form for rasisme og diskriminering.
- Ivareta våre forpliktelser overfor urfolk og nasjonale minoriteter, og jobbe for at de får videreutviklet sin identitet, kultur og sitt språk i Norge
- Tilrettelegge for at alle elever får tilbud om å besøke steder som bidrar til opplæring i demokrati, fredsarbeid og menneskerettigheter.
- Fremme lokalt demokrati og ungdomsmedvirkning ved å gi unge større innflytelse på beslutninger som påvirker deres lokalsamfunn, og sikre at ungdom får en tydelig stemme i nasjonale politiske prosesser, inkludert på Sametinget.
- Jobbe for at Sametinget tilføres tilstrekkelige ressurser for å ivareta rollen som et sterkt folkevalgt organ
- Utrede valgkretsene og valgordningen for Sametinget.
- Lovfeste retten til permisjon for å markere Samenes nasjonaldag 6. februar.

VELFERD

Velferd og offentlig forvaltning

Ambisjon:

Alle i Norge skal ha tilgang til trygge og likeverdige velferdstjenester som respekterer samiske språk, kulturer og rettigheter.

Prinsipp:

Demografiske endringer og manglende samisk språk- og kulturkompetanse utfordrer kvaliteten i velferdstjenestene i Norge og Sápmi. Det er avgjørende at offentlig forvaltning har kunnskap om samiske språk og kulturer for å kunne gi gode, tilpassede tjenester til alle.

Arbeiderpartiet vil jobbe for å tette implementeringsgapet mellom vedtatte rettigheter og faktisk gjennomføring. Samisk kultur og tradisjoner har verdifulle løsninger å tilby hele landet, og vi ønsker å bruke disse for å styrke forvaltningen.

Tillit og lokale tilpasninger er essensielt for at offentlige ansatte skal være i stand til å møte ulike behov på en fleksibel og effektiv måte. Dette vil ikke bare styrke samiske rettigheter, men også gjøre offentlig sektor sterkere i møte med fremtidens utfordringer.

Arbeiderpartiet vil:

- Styrke kultur- og språkkompetansen i møte med det offentlige tjenestetilbudet, slik at samer får bedre tilpassede velferdstjenester.
- Sikre at alle offentlige ansatte som trenger det i sitt arbeid, særlig helsepersonell og lærere, får tilgang til samisk språkopplæring slik at de kan tilby tjenester på samiske språk.
- Sørge for at alle ansatte i offentlig sektor får nødvendig opplæring i samiske språk og kulturer for å øke forståelsen og respekten for samiske rettigheter, og for å forbedre tjenestene til samiske brukere.
- Jobbe for at eksisterende lover som beskytter og fremmer samiske rettigheter, inkludert retten til samisk språkopplæring, blir implementert fullt ut over hele landet.
- Utvikle offentlige tjenester som bygger på samiske tradisjoner for samarbeid og tillit ved å gi større fleksibilitet og ansvar til de som jobber lokalt, slik at de kan tilpasse tjenestene etter lokale behov.
- Styrke samiske språkforvaltningskommuners evne til å tilby tjenester og opplæring på samisk ved å fullfinansiere merkostnader knyttet til tospråklighet, og ved å sikre tilgang til ressurser, verktøy og samiskspråklige ansatte.
- Legge til rette for dialog mellom samiske samfunn, forvaltning og forskning, for å sikre at samiske perspektiver og tradisjoner blir ivaretatt og respektert i alle beslutningsprosesser.
- Gi Sametinget større ansvar og betydning som offentlig arbeidsgiver gjennom å etablere flere lærlingeplasser, rekruttere til desentraliserte arbeidssteder og styrke samisk som arbeidsspråk.
- Jobbe for at samisktalende eldre får lese- og skrivehjelp som en del av det offentlige tjenestetilbudet.

Barnehage, skole og oppvekst

Ambisjon:

Samiske barn og unge skal ha full tilgang til sine rettigheter, med en offentlig forvaltning som forstår og ivaretar deres språk og kultur. Alle samiske barn og unge skal få muligheten til å oppdage, utvikle og beholde sin identitet uavhengig av hvor de bor i landet.

Prinsipp:

Samiske barn og unge har rettigheter som er regulert gjennom norsk lov og internasjonale konvensjoner, som FNs barnekonvensjon. Disse rettighetene er imidlertid ikke godt nok kjent store deler i den offentlige forvaltningen.

Samiske barn og unges rettigheter må løftes frem og synliggjøres, samtidig som språk- og kulturkompetansen til de offentlige ansatte som jobber med samiske barn og unge må styrkes. Dette er avgjørende for å bygge tillit mellom offentlige tjenesteytere, samiske barn og deres familier, og det er en viktig forutsetning for å kunne tilby tjenestene og støtten de har behov for.

For at språk og kultur skal leve, er det avgjørende at barn og unge bruker det i hverdagen. Barnehager og skoler er derfor de viktigste arenaene for å utvikle og bevare samisk språk og kultur. Godt kvalifiserte og tilstrekkelig mange lærere og ansatte med samisk kompetanse er en forutsetning for å gi samiske barn et solid pedagogisk tilbud.

For å revitalisere samiske språk og kultur, må det få en større rolle i barnehagene og skolene. Samtidig må det tilrettelegges for at flere blir interessert i å lære om samiske språk og kultur. Vi vil sikre at alle barn og unge, både samiske og ikke-samiske, får møte samisk kultur på en positiv og inkluderende måte gjennom leker, fortellinger og aktiviteter.

Det er stor mangel på samiske læremidler. Arbeiderpartiet vil prioritere hurtige og gode løsninger for å få på plass samiske læremidler i alle fag. Det får vi best til med å oversette eksisterende læremidler. I fag der det er særlig viktig å lære om samiske spørsmål og forhold, og der eksisterende læremidler ikke dekker dette på en tilstrekkelig måte, kan tilleggskompendier være en løsning i stedet for å utvikle helt nye læremidler.

Arbeiderpartiet vil:

- Synliggjøre samiske barn og unges behov, og sikre rettigheter til språk, kultur for alle samiske barn og unge i hele landet.
- Tilgjengeliggjøre kunnskap om samisk historie, språk og kultur for alle barn og unge i Norge, i barnehage, grunn- og videregående skole.
- Sikre nødvendige ressurser til kommuner som tilbyr samisk språk- og kulturopplæring, og jobbe for at opplæring i og på samiske språk er tilgjengelig uavhengig av bosted.
- Øke antallet barnehagepedagoger og lærere med samisk språk- og kulturkompetanse.

- Tilby bedre og flere samiske læremidler for barn og unge, og særlig prioritere oversetting av eksisterende læremidler til samisk.
- Lovfeste rett til samiske barnehagetilbud med samiskspråklige ansatte.
- Lovfeste rett til språksamlinger for elever som får samisk gjennom fjernundervisning eller som bor utenfor de kjernesamiske områdene.
- Gi bedre informasjon og tilrettelegge for å gjøre det enklere for elever i grunn- og videregående skole å velge og gjennomføre samisk opplæring i og på samiske språk.
- Støtte samisk som sidemål i utvalgte regioner og styrke samisk som andrespråk over hele landet.
- Bygge samisk kompetanse og tilby kulturtilpassede, samiskspråklige tjenester på alle nivåer i det offentlige tjenestetilbudet som retter seg mot samiske barn og deres familier, som på helsestasjoner, i barnevernet og familievern, for å sikre at barns språk og kultur blir ivarettatt.
- Styrke helsestasjonen og dens rolle som et tilgjengelig og inkluderende lavterskeltilbud som fremmer fysisk og psykisk helse blant samiske barn, unge, gravide og foresatte.
- Styrke Nasjonalt samisk kompetansesenter for familievern, barnevern og krisesenter (NASAK) slik at det kan tilby bedre rådgivning og støtte til barnevernet og andre etater som jobber med samiske barn og familier.
- Styrke Statens Barnehus slik at samiske barn som har blitt utsatt for vold eller overgrep får et helhetlig tilbud tilpasset deres språk og kultur, med samisk barnefaglig kompetanse.
- Styrke samarbeidet mellom helse- og omsorgstjenester, barnevernet og SANKS, slik at samiske barn og deres familier får helhetlig og kulturtilpasset støtte i krevende livssituasjoner.
- Styrke ordningen med samiske veivisere og gi flere samiske kulturtilbud i skolefritidsordningen, kulturskolen og Den kulturelle skolesekken.
- Fremme LHBTI-arbeid i samiske samfunn gjennom pedagogiske opplegg i barnehager og skoler.

Helse og omsorg

Ambisjon:

Sterke, offentlige helse- og omsorgstjenester i verdensklasse, som er likeverdige og ivaretar alle. Samiske pasienter, brukere og pårørende skal få tjenester basert på samisk språk og kultur.

Prinsipp:

Kunnskap om samiske språk og kultur skal være en naturlig del av kompetansegrunnlaget til ansatte innen helse og omsorg. Å rekruttere og beholde helse- og omsorgspersonell med samisk språk- og kulturkompetanse er like viktig i spesialisthelsetjenesten som i de kommunale tjenestene.

Velferdsteknologi som utvikles nasjonalt, må tilpasses samisktalende brukere for å sikre likeverdige tjenester. Forskningsbasert kunnskap om samers helse og levekår, samt innovasjon innenfor velferdsteknologi og tjenesteutvikling, skal danne grunnlaget for et helse- og omsorgstilbud som gir samisk befolkning språklig og kulturell trygghet.

For å møte morgendagens utfordringer med en aldrende befolkning og færre ressurser, må vi tenke nytt om helse- og omsorgstjenestene. Vi ønsker å utrede om det kan være alternative modeller til foretaksmodellen som bedre ivaretar gode og desentraliserte helse- og sykehustjenester, og som sikrer lokal og politisk styring av tjenestene.

Arbeiderpartiet vil:

- Sikre forsknings- og utviklingsmidler for å øke kunnskap om helse og levekår for samisk befolkning.
- Bygge kompetanse og utvikle kommunale og statlige helse- og omsorgstjenester i hjem og på institusjon, slik at de baserer seg på samiske språk, kulturer og samfunn.
- Prioritere arbeidet med å rekruttere og beholde samisktalende ansatte, inkludert å tilby etter- og videreutdanning og omgjøring av studielån til stipend.
- Etablere ordning for samiske veivisere som formidler kunnskap om samiske språk, kultur og tradisjoner innen helse og omsorg.
- Øke bruken av ambulerende tjenester, videokonsultasjoner og andre digitale løsninger som gir tilgang til språk- og kulturtilpassede tjenester for flere.
- Tilpasse og tilgjengeliggjøre helseinformasjon, helse- og velferdsteknologi for samisk befolkning, samt oversette til samiske språk.
- Opprette en døgnkontinuerlig samisk nasjonal tolketjeneste.
- Utvikle lavterskeltilbud basert på samiske tradisjoner, som fremmer folkehelse med særlig vekt på psykisk helse for barn og unge, forebygging av selvmord, og forebygging av vold og overgrep i nære relasjoner.
- Videreutvikle SANKS og Sámi Klinihkka til et nasjonalt urfolkssenter som tilbyr helsetjenester innen somatikk, psykisk helse og rus/avhengighet.
- Inkludere joik som del av et tjenestetilbud til samiske eldre som styrke kulturell identitet, vekker minner og forbedrer livskvalitet, særlig for de med demens.
- Arrangere flere samiske helsetreff etter modell fra Várdobáiki samisk senter.
- Gi økte midler til forebyggende arbeid og oppfølgingsprogram for psykisk helse i Sápmi.

Forskning og utdanning

Ambisjon:

Samiske språk og kulturer skal styrkes og videreføres gjennom et utdanningssystem som bygger identitet og likeverd for fremtidige generasjoner. Forskning om samiske forhold skal holde høy kvalitet og være av høy nytteverdi for samisk befolkning og samfunn.

Prinsipp:

Fornorskningspolitikkenes skadevirkninger er veldokumenterte. For å få til en forsoning mellom storsamfunnet og den samiske befolkningen må utdanningssystemet gi plass til samisk innhold i utdanningene, både for samiske og ikke-samiske elever og studenter.

Utdanning og kompetanse er avgjørende for å bevare og styrke samiske språk og kulturer. Arbeiderpartiet vil fremme en helhetlig utdanningspolitikk som både styrker samisk identitet og bidrar til forsoning. Kompetanse og kunnskap om samisk historie, språk og kultur må styrkes på alle nivåer.

Forskningen om samiske forhold i utdanningene har mange kunnskapshull, og derfor vil Arbeiderpartiet jobbe for at samisk forskning og utdanning får gode rammevilkår. Forskningen og utviklingen av utdanningstilbudene skal gjøres i samarbeid med det samiske folk, slik at resultatene blir til nytte for befolkningen og samfunnet.

Gjennom et rettferdig, likeverdig og inkluderende utdanningssystem skal vi bidra til å sikre at den samiske befolkningen aldri mer opplever undertrykkelse, men vokser opp og lever sine liv i trygghet.

Arbeiderpartiet vil:

- Øke rekrutteringen av samiskspråklige lærere og helsearbeidere gjennom økonomiske incentiver og bedre utdanningstilbud.
- Øke stipend for lærerutdanning, og gjøre en helhetlig evaluering av dagens stipendordninger for å undersøke om de har ønsket virkning.
- Styrke samisk som undervisnings- og forskningsspråk ved norske universiteter og høyskoler.
- Støtte studentforeninger som bidrar til å bevare og styrke samiske språk og kulturer.
- Fremme fleksible utdanningsmodeller med nett- og samlingsbaserte og desentraliserte studietilbud, særlig for yrker med store rekrutteringsbehov.
- Jobbe for at høyere utdanning ved høyskoler og universitet tar for seg samiske forhold.
- Integrere tradisjonell kunnskap og naturforståelse som en del av undervisningen for å bevare og videreføre kulturarven.
- Jobbe for å sikre at Senter for samisk helseforskning får gode rammevilkår for å kunne produsere mer forskning.
- Bidra til å sikre at Saminor 3 får tilstrekkelig finansiering for at den viktige helseforskningen blir god og gjennomført i sin helhet.
- Arbeide for at Samisk program i Norges forskningsråd styrkes og økes for å prioritere samisk forskning.

Sikkerhet og samferdsel

Ambisjon:

Arbeiderpartiet vil sikre en trygg og effektiv infrastruktur som støtter samfunnsutvikling, næringsliv og folks hverdag, samtidig som samiske rettigheter og kulturbaserte næringer respekteres.

Prinsipper:

Effektiv og trygg infrastruktur er et viktig premiss for samfunnsutvikling, næringsliv og folks hverdag. Vi mener at bygging av infrastruktur må skje i forståelse med folkeretten og i dialog med samiske næringsutøvere, og hensynta deres behov. Vi vil sikre at utviklingen av samfunnet skjer på en måte som respekterer samiske rettigheter og kulturbaserte næringer.

Infrastrukturbygging er viktig for utvikling av reiselivsnæringen, og sentralt for likeverdige helsetilbud og samfunnsmessig sikkerhet. Det er også viktig at alle skal kunne bo der de ønsker uten at dette går utover deres sikkerhet eller tilgang til viktige samfunnstjenester.

Ved å realisere en trygg og inkluderende infrastruktur for alle, bygger vi et samfunn der alle kan bo der de ønsker, uten at det går utover deres sikkerhet eller tilgang til viktige samfunnstjenester. Vi tror at ved å ta hensyn til samiske rettigheter og behov, kan vi utvikle en infrastruktur som er bærekraftig, inkluderende og til fordel for hele samfunnet.

Arbeiderpartiet vil:

- Sikre at infrastrukturbygging respekterer samiske rettigheter ved å involvere samiske næringsutøvere og lokalsamfunn i planleggingen.
- Etterstrebe løsninger som tar hensyn til rettighetshavere og berørte næringer i utviklingen av Nord-Norgebanen og jernbaneforbindelsen mellom Finland og Norge.
- Styrke justis- og rettsvesenet i samiske områder ved å sikre tilgang til juridisk bistand og lokal samisk kompetanse i rettsapparatet.
- Forbedre forsvar og beredskap ved å koordinere militærøvelser med reindrift og andre næringer, samt inkludere reindriftsutøvere i beredskapsarbeid ved krig og katastrofer.
- Utvikle fysisk og digital infrastruktur i distriktene, med fokus på pålitelig internett- og mobildekning, og stille strengere krav til teleoperatører for å sikre nøyaktig dekning.
- Bygge infrastruktur med minimal konflikt mot natur og næringer, ved å prioritere tunneler og undersjøiske kabler for å beskytte friluftsliv, dyreliv, naturmangfold og reindrift.
- Prioritere at nybygginger skjer i områder med eksisterende infrastruktur.
- Forbedre kollektivtilbud og transportforbindelser i Sápmi, samt gi innspill til Nasjonal transportplan, for å sikre at transporttilbudet dekker behovene til samiske samfunn.
- Jobbe for mer midler til etterslepet på fylkesveier og trafikksikkerhetstiltak.
- Arbeide for å revitalisere samiske sedvaner og rettsoppfatninger, og at disse respekteres i norsk rett.

NOE Å LEVE AV

Arbeid og næring

Ambisjon:

Arbeid og næring er viktige bærebjelker for samiske samfunns overlevelse. Vi ønsker at våre etterkommere skal kunne bo hvor de ønsker, med tilgang til arbeid, sterke fellesskap og velferdsordninger som ivaretar alle.

Prinsipp:

Velferd og fellesskap er grunnlaget for vår næringspolitikk. Samiske samfunn skal ha trygge arbeidsplasser, rettferdig tilgang til naturens ressurser, og muligheten til å utvikle nye næringer samtidig som vi ivaretar samiske tradisjoner og verdier.

Vårt mål er å skape et samfunn der samiske språk, kulturer og næringsveier styrkes side om side med moderne arbeidsplasser, slik at det kan sameksistere inn i fremtiden. Et nært samarbeid med fagbevegelsen er nødvendig for å få dette til.

En bærekraftig forvaltning av arealer og naturressurser, sammen med en balansert rovdyrpolitikk, er avgjørende for å sikre både miljøet og livsgrunnlaget som holder våre samfunn levende.

Finnmarkseiendommen skal forvaltes slik at både tradisjonell bruk og nye næringer fremmes, samtidig som arealene forblir tilgjengelige for alle. Vi skal forvalte naturen for kommende generasjoner, med samiske tradisjoner og kulturverdier som en integrert del av arbeidet.

For å styrke samiske samfunn, må det investeres i tradisjonelle næringer som fiske, reindrift, jordbruk og utmarksnæring, samtidig som det skapes nye arbeidsplasser basert på lokale ressurser. Dette skal gjøres i samarbeid med arbeidslivsorganisasjoner, kommuner, fylker og andre aktører, der Sametinget spiller en sentral rolle.

Vi skal fremme et samarbeid på tvers av politiske, økonomiske og kulturelle skillelinjer for å styrke lokalsamfunnene.

Alle tradisjonelle samiske næringer som viderefører samiske språk og kulturtradisjoner er kulturbærende næringer. Arbeiderpartiet presiserer derfor at også fiske (guolásteapmi), utmarksnæring (meahcásteapmi), landbruk (eanadoallu), duodji, laksefiske (luossabivdu), ved siden av reindrift, er slike kulturbærende næringer, som har urfolks- og menneskerettslig vern.

Lokal bruk av utmarka er en del av lokalbefolkningens historiske tilhørighet til sine bruksområder, med kontinuitet over flere generasjoner. Dette er en sentral del av den samiske kulturelle identiteten, og nødvendig for bevaring av samiske språk og overleveringen av tradisjonell kunnskap fra generasjon til generasjon.

En bærekraftig bruk av naturressursene tar hensyn til naturens grenser og sikrer at fremtidige generasjoner også vil kunne høste av de samme ressursene.

Arbeiderpartiet vil:

- Tilrettelegge for næringsutvikling, både innen tradisjonelle samiske næringer som reindrift og fiske, og nye bærekraftige sektorer som teknologi, turisme og kulturproduksjon.
- Støtte samiske bedrifter og gründere med økonomiske tiltak og rådgivning.
- Jobbe for at Innovasjon Norge og andre lignende aktører tilrettelegger for innovasjon i både tradisjonelle og nye samiske næringer.
- Ha støtteordninger som særlig fremmer unge, samiske gründere.
- Igangsette etablering av Innovasjon Sápmi.
- Videreføre omstillingsprogrammet Ovddos i Kautokeino.

Landbruk

Ambisjon:

Landbruket i samiske områder skal være en motor for bosetting, verdiskaping og kulturbevaring, som sikrer matvareberedskap og trygghet for fremtiden.

Prinsipp:

Vi ønsker et variert og bærekraftig landbruk i de samiske områdene, der både små og store gårdsbruk bidrar til en stabil matproduksjon. Vi vil utnytte de store dyrkingsarealene og det rike beitelandet. Et sterkt landbruk vil styrke bosetting, og samisk kultur og tradisjoner.

Vi ønsker via Sametinget å aktivt støtte landbruk gjennom kapitaltilførsel, politisk påvirkning og tett samarbeid med nasjonale myndigheter. Vi ønsker å sikre balanse i markedet gjennom et sterkt importvern, motvirke sentralisering av produksjonsmiljøer, og sikre lokal produksjon av mat.

Våre landbrukstradisjoner og småskala jordbruk er essensielle for å opprettholde mangfoldet i norsk landbrukspolitikk. I tråd med Arbeiderpartiets nasjonale landbrukspolitikk ønsker vi å styrke lokale produsenter og sørge for at distriktene kan fortsette å være selvberende.

Arbeiderpartiet vil:

- Ha et motorferdselregelverk som bygger på hensynet til reindrifta og samisk kulturutøvelse, lokal forvaltning og behovet for lokal tilpasning.
- At motorferdselregelverket skal sikre lokalbefolkningen i samiske områder tilgang til utmark og tradisjonelle høstingsområder, og legge til rette for en dispensasjonspraksis som ivaretar lokalbefolkningens rettsoppfatning.
- Styrke infrastrukturen for landbruket i samiske områder med fokus på lager, produksjonsarealer, transport, veier og digital tilgang.
- Støtte lokal matproduksjon, videreføring og merkevarebygging som fremmer produkter lokalt og nasjonalt.

- Øke kjøtt- og melkeproduksjonen i samiske områder med vekt på bærekraft og bevaring av tradisjonelle driftsformer.
- Øke reguleringen av rovdyrbestanden i samarbeid med lokale aktører for å trygge beiteområder.
- Gi ungdom flere muligheter til landbrukseiendommer, praksis- og læreplasser i landbruket for å styrke rekruttering og videreføre kunnskap og kultur.
- Samarbeide med Sametinget og nasjonale myndigheter for å utvikle virkemidler som fremmer småskala jordbruk.
- Arbeide for et sterkere importvern som beskytter norsk matproduksjon og hindrer press fra billige importvarer.
- Sikre matsikkerhet ved å støtte lokal og bærekraftig matproduksjon, redusere avhengigheten av import og sørge for at det finnes tilstrekkelig beredskap for fremtidige kriser.
- Styrke grunnlaget for meieriene og slakteriene i det nordnorske landbruket i beredskapsøyemed.

Reiseliv

Ambisjon:

Samiske områder skal være en destinasjon for bærekraftig turisme som fremmer lokal kultur, tradisjoner og natur, samtidig som det skaper arbeidsplasser og sikrer økonomisk vekst. Arbeiderpartiet vil sikre at reiselivsnæringen i samiske områder både ivaretar lokale interesser og kulturarv, og bidrar til en grønn, langsiktig utvikling.

Prinsipp:

Reiselivet i samiske områder skal være bærekraftig og miljøvennlig, forankret i samisk kultur og tradisjon. Samisk eierskap og lokal deltakelse skal være sentralt i utviklingen, med basis i autentisitet og grønn vekst.

Vi vil fremme satsing på lokale produkter, som mat og naturopplevelser, og vi skal bevare og videreutvikle samiske kulturopplevelser og tradisjoner. Samtidig skal infrastrukturen være tilpasset lokale miljøforhold og tradisjonell arealbruk, uten å forstyrre det tradisjonelle livsgrunnlaget til lokalbefolkningen.

Arbeiderpartiet vil:

- Fremme bærekraftig turisme som en del av en grønn vekststrategi i samiske områder, med vekt på lokalt eierskap og medvirkning.
- Støtte utviklingen av turisme som fremmer og bevarer samisk kultur, inkludert sjøsamisk kulturarv og reindrift, samt sikre miljøvennlige løsninger og grønn infrastruktur.
- Arbeide for økt markedsføring av samisk turisme internasjonalt, med et premiss om ansvarlig reiseliv og autentiske kulturopplevelser.

- Styrke samiske reiselivsbedrifter ved å fremme miljøsertifiserte tilbud som kombinerer naturopplevelser med samisk kultur, og sikre at bedriftene får økonomisk støtte og rådgivning for langsiktig bærekraft.
- Fremme bruken av samiske språk i markedsføring og kommunikasjon i reiselivssektoren, slik at samiske kulturer blir en naturlig del av besøksopplevelsen.
- Etablere et program for lokale råvareprodusenter og matambassadører som fremmer samiske mattradisjoner, med vekt på bærekraft og lokal tilhørighet.
- Sørge for at lokale reiselivsbedrifter inkluderes i planleggingen av større arrangementer som VM i alpint i Narvik 2029, og fremme samiske mattradisjoner og bruk av lokale råvarer.
- Styrke samarbeidet mellom kulturinstitusjoner og reiselivsbedrifter for å utvikle nye produkter som formidler samisk kulturhistorie på en autentisk måte.
- Legge til rette for utvikling av infrastruktur som tar hensyn til lokale miljøforhold og samisk arealbruk, og samtidig skaper trygge og bærekraftige forhold for turismen.

Fiskeri

Ambisjon:

Våre rettigheter til ressursene i havet skal anerkjennes, og forvaltningen av disse ressursene skal sikre at kyst- og fjordsamfunn kan leve og vokse, med bakgrunn i arbeidsplasser og sjøsamenes nedarvede rett til fiske.

Prinsipp:

Fiskeri og havbruk er grunnleggende for våre kyst- og fjordsamfunn. Ressursene i havet tilhører fellesskapet og skal forvaltes på en måte som er både økologisk bærekraftig og økonomisk rettferdig, slik at de bidrar til en sterk og levende bosetting langs kysten.

Prinsippet om at «nærhet gir rett» skal gjelde i ressursforvaltningen, med vekt på sjøsamenes rett til sjøfiske, i tråd med nasjonale og internasjonale avtaler.

Kystfiskeutvalgets innstilling, samt rapportene fra Norges Institutt for menneskerettigheter (NIM) og Sannhets- og forsoningskommisjonen dokumenterer nødvendigheten av å sikre samiske fiskerettigheter. Forvaltningen må bidra til bærekraftige bestander, beskyttelse av tradisjonelt fiske, og utvikle høstingsmetoder som gir langsiktig utbytte.

Fjordene er viktige oppvekstområder for fisk, og det er avgjørende at båter over 15 meter ikke får tillatelse til å fiske innenfor fjordlinjene. Sjølaksefisket er både en viktig næring og en del av vår kulturarv, og må ha et solid eksistensgrunnlag i forvaltningen.

Sjømatindustrien må bidra til lokal verdiskaping, og samfunn som rammes av miljømessige ulemper knyttet til havbruk, skal kompenseres.

Arbeiderpartiet vil:

- Jobbe for å få anerkjent sjøsamenes rettigheter til sjøfiske, i tråd med Kystfiskeutvalgets, NIMs og Sannhets- og forsoningskommisjonens anbefalinger

- Overføre en større del av torskekvotene til kystflåten, slik at fisket i kyst- og fjordområdene prioriteres.
- Sikre fjordlinjene og strengt håndheve forbudet mot båter over 15 meter innenfor disse linjene. Ingen generelle dispensasjoner skal innvilges.
- Sikre leveringsmulighetene for sjarkflåten i fjordene for å sikre bosetting, lokalt næringsliv og arbeidsplasser.
- Styrke konsesjonssystemet ved å sikre at tildeling av konsesjoner gir lokale arbeidsplasser og lokale ringvirkninger. Trålkonsesjoner med leverings- og bearbeidingsplikt skal følges opp, og dersom disse ikke oppfylles skal kvotene trekkes inn og overføres til kystflåten.
- Arbeide for større fleksibilitet i fangstmetoder og fartøybruk for dagens trålkonsesjoner, med mål om å sikre bosettingen i fjordene og langs kysten.
- Hindre strukturering i fiskeflåten under 11 meter for å bidra til rekruttering, og hindre at kvoter flyttes oppover i fartøygruppene.
- Endre nasjonal politikk for å sikre rekruttering til fiskeryrket blant unge i de sjøsamiske områdene.
- Jobbe for at de minste fartøyene som er mest plaget med bifangst av kongekrabbe i annet fiskeri, skal få tildelt kvoter uten omsetningskrav.
- Beholde og styrke sjølaksefisket som næring og kulturbærer.
- Bekjempe stillehavslaks (pukkellaks), som truer de lokale laksebestandene, ved å iverksette omfattende tiltak for å fiske ned bestanden allerede i sjøen.
- Arbeide for kompensasjon til lokalsamfunn som rammes av arealbindinger og miljømessige ulemper knyttet til havbruk, for å sikre bærekraftig utvikling i kystområdene.
- Arbeide for at næringsorganisasjonen Bivdu anerkjennes som en viktig aktør innen samisk fiskeri
- Bivdu inkluderes i konsultasjoner med staten om fiskerirelaterte spørsmål.
- Vi vil arbeide for en uavhengig granskning av norsk lakseforvaltning for å finne årsaken til hvorfor sjølaksefiske er sterkt begrenset, samt hvorfor laksefiske i Tanavassdraget er stoppet.
- Vi vil jobbe for at det legges frem en Stortingsmelding for bevaring av villaks (Atlanterhavslaks)
- Jobbe for å etablere statlig finansieringsfond for å styrke muligheten til å kjøpe flere fiskekvoter til tiltakszonen.

Reindrift

Ambisjon

Reindriften skal kunne utvikle sin næring og identitet, selv i møte med klimaendringer og arealpress, og fortsette å være en bærekraftig og sentral del av samisk kultur og samfunn. Arbeiderpartiet vil sikre at reindriftnæringen har nødvendige rammevilkår for å møte fremtidens utfordringer.

Prinsipp

Reindriften er ikke bare en næring, men en bærer av samiske kulturer, språk og tradisjoner. Arbeiderpartiet vil sikre at reindriften forblir en sentral del av samisk identitet, ved å ivareta og videreføre den viktige kulturelle og språklige arven som reindriften representerer.

Reindriftens praksiser er knyttet til århundrelange tradisjoner som speiler samiske verdier, språk og livsstil. Det er derfor avgjørende at reindriften får de nødvendige ressursene for å kunne opprettholde sitt tradisjonelle levesett, samtidig som den tilpasses moderne samfunnsforhold.

Vi vil sørge for at reindriften har tilgang til juridisk og faglig støtte, slik at de kan delta i beslutningsprosesser og forhandlinger på en reell måte. Dette skal sikre at reindriftsutøvere kan ivareta sine rettigheter i møte med myndigheter og andre aktører. Samtidig vil vi sikre at reindriften får stabile rammevilkår og økonomiske støtteordninger som fremmer bærekraftig drift.

Reindriften må også vernes mot ødeleggende arealinngrep og rovdyrtrusler, som setter både økonomi, natur og kultur i fare. Gjennom en helhetlig forvaltning av reindriftens arealer, rovviltforvaltning, og bærekraftige løsninger, vil vi sikre at samiske kulturer, språk og tradisjoner fortsatt kan leves ut gjennom reindriften og overføres til kommende generasjoner.

Arbeiderpartiet vil:

- Sikre mer forutsigbare støtteordninger ved fastslåtte beitekriser.
- Utvikle en helhetlig plan for bærekraftig arealforvaltning som tar hensyn til klimaendringer, og identifisere alternative beiteområder for reindriften.
- Øke uttak og felling av rovdyr i reinbeiteområder for å beskytte beiteområder og sikre dyrevelferd.
- Arbeide for en helhetlig revidering av reindriftsloven for å styrke næringens rettigheter og rammevilkår.
- Opprette et nasjonalt reindriftsenter for å gi reinbeitedistriktene nødvendig rådgivning og kompetansestøtte
- Etablere et nytt, mer effektivt forvaltningsorgan for reindriften som kan erstatte Statsforvalteren og bedre ivareta innsigelsesinstituttet.
- Sørge for tilstrekkelige økonomiske og menneskelige ressurser for å møte utfordringer knyttet til arealinngrep og utbygging.
- Redusere rovviltbestanden for å sikre en levedyktig reindrift basert på bærekraftig kjøttproduksjon.
- Styrke mottak og foredling av reinkjøtt ved å sikre flere sterke aktører innenfor bransjen.
- Jobbe for å befeste reindriftnæringens rettssikkerhet i offentlig forvaltning, slik at næringens interesser ivaretas på alle nivåer.
- Øke satsingen på HMS-tiltak for å redusere risiko for skader blant reindriftsutøvere, med fokus på sikkerhet i det daglige arbeidet.

- Sikre forutsigbare økonomiske rammevilkår for reindriften, med faste datoer for utbetaling av tilskudd og erstatninger.

NOE Å LEVE FOR

Språk

Ambisjon:

Arbeiderpartiet vil at samiske språk skal være like naturlige valg som norsk i alle deler av samfunnslivet. De samiske språkene skal være tilgjengelige for alle som ønsker å lære dem. Samiske familier skal ha de beste forutsetninger for å styrke og videreføre språk, kultur og tradisjoner i hjemmet.

Prinsipp:

De samiske språkene er grunnleggende for samisk kultur og identitet. Arbeiderpartiet vil arbeide for at alle samer, uansett bakgrunn og bosted, skal ha like muligheter til å lære og bruke samisk i hverdagen. Vi mener at alle i Norge som ønsker å lære seg samisk bør ha mulighet til det. Dette vil styrke de samiske språkenes status og fremme kunnskapen om samer og samisk kultur i samfunnet.

Vi vil arbeide for at samiske språk blir en naturlig del av utdanningene, den offentlige tjenesteytingen og det sosiale livet. Samer skal ha muligheten til å bruke samisk i alle sammenhenger, særlig i møte med det offentlige, uansett hvor man er i landet.

De samiske språkene må bevares og videreføres til kommende generasjoner. For å få dette til må skoleeiere i større grad forpliktes til å arbeide med å gi alle elevene i grunnopplæringen kunnskap om samene og samiske språk.

Gjennom realisering av «Samisk for alle» ønsker vi å bygge et samfunn som verdsetter mangfold, og hvor samiske språk og kulturer blomstrer til glede for både nåværende og kommende generasjoner. Vi tror at økt bruk og synlighet av samiske språk vil bidra til større forståelse og respekt for samiske kulturer i samfunnet.

Arbeiderpartiet vil:

- Gjøre de samiske språkene til naturlige valg i alle deler av samfunnslivet, og at de blir tilgjengelige for alle som ønsker å lære dem, uavhengig av bosted og bakgrunn.
- Styrke samisk språkopplæring ved å sikre finansiering, læremidler og andre nødvendige ressurser til skoler og opplæringsprogrammer, inkludert tilbud til ikke-samiske elever.
- Tilby flere lærlingeplasser med samisk som arbeidsspråk.
- Trappe opp arbeidet med å bevare og utvikle samisk terminologi for å sikre at begreper blir brukt i tråd med tradisjonelle definisjoner og forståelser.

- Styrke identitet og språkutvikling for barn og unge ved å etablere språkarenaer og sosiale møteplasser for generasjonsutveksling mellom eldre og yngre generasjoner, uavhengig av språknivå.
- Satse på digitale verktøy og språkteknologi, som apper, oversettelsestjenester og sosiale medier, for å gjøre det enklere å lære og bruke samisk.
- Oversette mer populærkultur til samiske språk og styrke det samiske medietilbudet, særlig for de samiske minoritetsspråkene.
- Lovfeste og tilrettelegge for kommunikasjon og bruk av samiske språk i møte med offentlige tjenester og etater over hele landet.
- Øke synligheten av samiske språk i offentlige tjenester med tospråklig skilting, mer informasjon og kommunikasjon på samisk og flere samiskspråklige ansatte.
- Styrke språksentrene i kommunene for å gjøre samiske språk og kultur mer synlig og tilgjengelig for både samisk og ikke-samisk befolkning.

Kultur

Ambisjon:

Samisk kultur skal være inkluderende og tilgjengelig for alle. Det skal være en synlig og integrert del av samfunnet, som styrker samisk identitet og viderefører våre språk, tradisjoner og samfunnsliv.

Prinsipp:

Samisk kultur er hjertet i det samiske samfunnet og en bærebjelke for vår identitet. Arbeiderpartiet ønsker å styrke den samiske identiteten ved å sikre at samisk kultur er tilgjengelig og inkluderende for alle i Norge, og at alle skal ha tilbud om samiske møteplasser uansett hvor man bor i landet. Det er på tide med et nasjonalt samisk kulturløft, og Arbeiderpartiet skal stå i front for dette.

Vi ønsker et levende samisk kulturliv som formidler et mangfold av kunst- og uttrykksformer, og som har en sterk posisjon nasjonalt og internasjonalt. For å oppnå dette vil vi styrke det samiske innholdet i skoler, museer, biblioteker og andre offentlige kulturarenaer. Særlig ønsker vi flere samiske møteplasser og kulturtilbud på steder det samiske er lite synlig i dag.

Samisk kultur må ha gode rammevilkår og utviklingsmuligheter, og de som arbeider med kultur og idrett skal ha et seriøst og anstendig arbeidsliv. Vi vil etablere flere samiske kulturinstitusjoner og festivaler, og støtte dem med ressurser til utvikling og formidling av samisk kultur til et bredt publikum. Vi vil tilby opplæring og utdanning til flere og styrke støtteordningene for utvikling, produksjon, utgivelse og arrangement.

Arbeiderpartiet vil:

- Gi tilbud om samiske møteplasser for alle, uansett hvor man bor i landet.

- At samiske familier får mulighet til å delta i tradisjonelle samiske aktiviteter innen primærnæringer, bruk av naturen, duodji og matlaging for å styrke deres tilknytning til kulturen.
- Sikre et seriøst og anstendig arbeidsliv for samisk kultur og idrett.
- Styrke satsingen på samisk film, musikk, teater, litteratur og festivaler ved å øke støtteordningene for produksjon, utgivelse og arrangement.
- Satse på økt digital kompetanse i den samiske kultursektoren.
- Etablere flere samiske kulturinstitusjoner og festivaler, og støtte dem med ressurser til utvikling og formidling av samisk kultur til et bredt publikum.
- Styrke det samiske innholdet i skoler, museer, biblioteker og andre offentlig kulturarenaer, inkludert å gi flere samiske kulturtilbud i skolefritidsordningen, kulturskolen, Den kulturelle skolesekken og Den kulturelle spaserstokken.
- Arbeide for et samisk barneteater i Tana med tilknytting til Beaivvas, og etter modell av dette opprette flere tilbud i resten av landet.
- Fremme samisk musikk og joikens posisjon nasjonalt og internasjonalt.
- Gi flere tilgang til opplæring i joik og andre former for samisk musikk.
- Støtte flere utgivelser av album med tradisjonell joik.
- Gjøre arkiver med gamle innspillinger av joik mer tilgjengelige for ettertiden.
- Etablere Luohteguovddas, nasjonalt senter for joik, som møteplass for forskning, opplæring og videreføring av joik som en sentral del av samiske kultur.
- Bevare og videreutvikle duodji – det samiske håndverket – og arbeide for at det får en sterkere plass i det nasjonale og internasjonale kunstlandskapet.
- Sikre utdanningstilbud og støtteordninger for duodjiutøvere.
- Gjeninnføre hovedavtale for duodjinæringen på Sametinget.
- Styrke Duodjeinstituhtta i lule- og sørsamisk område.
- Anerkjennelse, dokumentere og ivareta samiske stedsnavn, hellige fjell og andre samiske kulturminner.
- Realisere nye bygg for De Samiske Samlinger i Karasjok og Saviomusea i Varanger.
- Forny bygdemuseet i Kautokeino til et kulturhistorisk museum samlokalisert med Áillohaš-senteret.
- Sikre gode rammevilkår for Mearrasiida som kompetansesenter for sjøsamisk kultur, slik at senteret kan fortsette å bevare, formidle og utvikle sjøsamisk kultur, tradisjoner og språk i Sápmi.
- Arbeide for Nasjonalt Villakssenter i Tana samlokalisert med Tana Museum.
- Styrke barne- og ungdomsarbeidet knyttet til Samemesterskapet (SM) for å skape samhold, fellesskap og rekruttering for fremtiden.
- Sørge for at idrettsavtalen på Sametinget skal motivere barn og unge til å fortsette med idrett når de blir voksne, og involvere et bredere spekter av aldersgrupper for å øke andelen voksne.

Bolyst og trivsel

Ambisjon:

Sápmi skal være et attraktivt og spennende sted som holder samiske språk, kulturer og tradisjoner levende, der man kan vokse og ser for seg en fremtid. Gjennom trygge lokalsamfunn, mangfoldige muligheter og et sterkt fellesskap, skal vi fremme bolyst, trivsel og engasjement i samiske områder.

Prinsipp:

Sápmi skal være et sted man ønsker å bo, arbeide og leve sine liv. For å bekjempe fraflytting og sikre at samiske lokalsamfunn tiltrekker seg familier, ungdom, voksne og eldre i alle aldre, må vi gjøre en innsats for å rekruttere og drive stedsutvikling. Samtidig er det viktig at den samiske befolkningen i byene også har møteplasser og mulighet til å holde på sin samiske kultur.

Særlig må vi prioritere å skape attraktive lokalsamfunn for de unge som skal etablere seg med arbeid og familie. De unge er ikke bare fremtiden, men også drivkraften i utviklingen av dagens Sápmi. I en tid da mange unge ser til større byer i sør for utdanning og karrieremuligheter, er det avgjørende for distriktene og byene i nord å styrke tilbudene og mulighetene lokalt.

For at samiske ungdommer, unge voksne og småbarnsforeldre skal velge å flytte til eller bli værende i Sápmi, må vi legge til rette for at de kan utvikle seg både personlig og profesjonelt. Vi må gi tilgang til gode velferdstjenester og attraktive utdanninger, arbeidsplasser og boliger, og vi må skape sosiale og kulturelle arenaer hvor de kan føle tilhørighet, ivareta sine samiske røtter og bidra til utviklingen av sine lokalsamfunn.

Familien er grunnsteinen i barns oppvekst og læring, og for samiske barn er familien spesielt viktig for å bevare og videreføre samiske språk, kulturer og tradisjoner. I et moderne samfunn, hvor påvirkningen utenfra er sterk, må vi sikre at familiene får den støtten de trenger for å styrke sin rolle som kultur- og språkbærere.

Vi vil jobbe for tiltak som styrker familiens mulighet til å videreføre det samiske i hjemmet, både gjennom økonomisk støtte, kulturelle arenaer og tilgang til samisk språkopplæring. Vi ønsker å legge til rette for at både barn og foreldre får gode forutsetninger til å ivareta og utvikle samiske språk og identitet i hverdagen.

Våre eldre er viktige ressurser for å videreføre språk, kultur, tradisjonell kunnskap og levesett, og vi skal bruke våre eldres kunnskap i arbeidet med å skape det samfunnet vi ønsker. Vi skal utvikle aldersvennlige samfunn tilpasset samiske tradisjoner, slik at også våre eldre får en god alderdom preget av samisk kultur.

Arbeiderpartiet vil:

- Forenkle boligbygging ved å styrke støtteordninger og legge til rette for at unge samiske voksne og barnefamilier kan få råd til å etablere seg i distriktene.

- Utvikle gode kultur- og fritidstilbud, som idrettsanlegg, kulturhus, friluftsområder og andre kulturelle og sosiale møteplasser.
- Fremme samiske festivaler, kulturarrangementer og samlingspunkter som skaper stolthet over samisk kultur og språk.
- Sikre god infrastruktur for å leve og bo, som utbygging av bredbånd, bedre veier og kollektivtransport.
- Styrke og utvikle gode velferdstilbud for samisk befolkning, med særlig vekt på tilgjengelighet og språk- og kulturtilpassede tjenester.
- Hjelp familier med å tilbakeføre og beholde samiske språk og kulturer i hjemmet, som for eksempel ved å utvikle av digitale ressurser, språkkapper, familiekurs og kulturelle aktiviteter.
- Skape sosiale møteplasser for generasjonsutveksling, der kunnskap om samiske tradisjoner kan overføres fra eldre til yngre generasjoner.
- Utvikle aldersvennlige samfunn tilpasset samiske tradisjoner, slik at våre eldre får en god alderdom preget av samisk kultur.

EN VERDEN Å LEVE I

Klima og natur

Ambisjon:

Et Sápmi med stabilt klima og ren natur. En bærekraftig og helhetlig forvaltning av arealene og naturressursene som verner og respekterer klima, natur og urfolks rettigheter, samtidig som vi utvikler og skaper forutsigbarhet for samiske næringer og lokalsamfunn.

Prinsipper:

Arbeiderpartiet ønsker å bygge et fremtidssamfunn med stabilt klima og ren natur. Klimaendringer og arealinngrep utgjør en betydelig trussel mot naturmangfold og samisk kultur. Sápmi rammes spesielt hardt av klimaendringer, og arealinngrep har allerede satt dype spor. Kraftige tiltak er nødvendige for å beskytte inngrepsfrie naturområder, arts mangfold og samiske næringers bærekraft.

Tiltakene i møte med klimaendringene må tilpasses det samiske samfunnets behov og verdier. Arbeiderpartiet mener at Sametinget må sette premissene og lede an i overgangen til et klimanøytralt samfunn. Vi vil etablere et klimaovervåkningssenter og utvikle en strategi for klimatiltak og alternative energikilder som forener moderne teknologi og forskning med samisk kunnskap og naturforståelse.

Utbygging av infrastruktur er viktig, men all forvaltning av land- og havarealene i Sápmi må skje med stor forsiktighet og i samsvar med folkeretten. Det er avgjørende at vi ikke bare sikrer økonomisk utvikling, men også bevarer livsviktige naturressurser og viderefører kulturbærende samiske næringer og tradisjoner for fremtidige generasjoner. Vi må sørge for en balansere mellom vern og utvikling.

Vi vil innføre en arealnøytral, mer helhetlig og bærekraftig arealforvaltning. Ved å sikre strengere rammer og fremme bruke av tradisjonell samisk kunnskap og naturforståelse i arealforvaltningen, kan vi bedre legge til rette for mer meningsfulle konsultasjonsprosesser, forebygge konflikter og ivareta urfolks rettigheter.

Vi vil utvikle en arealveileder og etablere et statlig og kommersielt uavhengig veiledningssenter som skal bistå rettighetshavere, utbyggere og myndigheter i arealsaker som berører samiske interesser. Arealinngrep som vurderes må først utredes og planlegges i tett dialog med samiske og andre rettighetshavere. Forhåndstiltredelse må unngås, og urfolksrettigheter må avklares før anleggsarbeid igangsettes.

Arbeiderpartiet vil:

- Utvikle en strategi for klimatiltak og overgang til alternative energikilder basert på samisk kunnskap og naturforståelse.
- Utforske mulighetene for flytende havvind som et alternativ til landbasert vindkraft, samtidig som vi ivaretar hensyn til fiskeri og økosystemer i havet.
- Effektivisere eksisterende vannkraftverk for å redusere behovet for ny kraftproduksjon, og dermed unngå ytterligere arealkonflikter.
- Etablere et internasjonalt klimaovervåkningssenter i Varanger.
- Innføre arealnøytral forvaltning og restaurere land- og havarealer skadet av menneskelige inngrep for å gjenopprette naturlige økosystemer og tradisjonelle bruksområder.
- Fremme bruk av tradisjonell samisk kunnskap og naturforståelse i arealforvaltningen, sikre strengere rammer og at folkeretten følges ved alle arealinngrep i samiske områder.
- Utvikle en arealveileder som respekterer urfolks rettigheter og etablerer klare konsultasjonsordninger i forbindelse med arealplanlegging.
- Etablere et statlig og kommersielt uavhengig veiledningssenter som bistår rettighetshavere, utbyggere og myndigheter med å gjennomføre meningsfulle konsultasjoner, forebygge konflikter og ivareta urfolks rettigheter.
- Kreve at gruver, vindkraft og andre arealinngrep som vurderes, først utredes og planlegges i en tidlig og tett dialog med samiske og andre lokale næringsutøvere og rettighetshavere.
- Unngå irreversible skader for natur, næring og kultur ved å ikke bruke forhåndstiltredelse, og avvente anleggsarbeid til urfolks rettigheter blir rettslig avklart.
- Prioritere langsiktig bærekraft, hensyn til samiske næringer og bevaring av artsmangfold og inngrepsfri natur ved beslutning om arealinngrep.
- Verne reindrift, fiske, jordbruk og utmarksbruk mot nye arealkonflikter og sikre sameksistens med andre interesser.
- Sørge for at sjøbasert oppdrett ikke truer tradisjonell ressursutnyttelse langs kysten, og jobbe for strengere regulering av miljøpåvirkning.

Internasjonalt

Ambisjon:

Alle urfolk og minoriteter skal ha frihet til å leve trygge liv, og til å utøve sine kulturer og sine språk uten hindringer fra statsgrenser. Vi ønsker å styrke den positive samfunnsutviklingen for verdens urfolk, slik at de kan bestemme over sine egne liv og fellesskap.

Prinsipp:

Arbeiderpartiet forplikter seg til å forsvare urfolks- og minoriteters rettigheter, og vil at Norge skal være ledende i dette arbeidet. Vi ønsker å sikre at urfolks tradisjoner, språk og kulturer bevares, fremmes nasjonalt og internasjonalt, slik at de kan overleve og blomstre i møte med moderne utfordringer.

Vi mener at urfolk må ha en aktiv rolle i beslutningsprosesser som påvirker deres liv og kultur. Samarbeid mellom urfolk, spesielt mellom Sametingene i Norge, Finland og Sverige, er essensielt for å bygge sterke nettverk og styrke felles interesser.

Vi vil arbeide for internasjonale initiativer som gir asyl til urfolksaktivister som er forfulgt for sin kultur og sitt arbeid. Dette er en viktig del av vår forpliktelse til menneskerettigheter og solidaritet. Vi vil også prioritere at det avsettes midler til restaurering av urfolksområder skadet av forurensning, med prioritering av tiltak som følger FN-avtalen om forbud mot atomvåpen (TPNW).

Arbeiderpartiet vil:

- Styrke samarbeidet mellom Sametingene og etablere en fast delegasjon til Nordisk Råd.
- Tilknytte seg Nord-Norges Europakontor som deleier eller samarbeidspartner.
- Styrke arbeidet med oppdatering av strategier for internasjonalt urfolksarbeid med særlig hensyn til ungdom, natur og miljø.
- Styrke posisjonen og arbeidsvilkårene til Samisk Parlamentarisk Råd.
- Jobbe for asyl til urfolksaktivister i nærområdene.
- Avsette midler til restaurering av urfolksområder skadet av forurensning, med prioritering av tiltak som følger FN-avtalen mot atomvåpen (TPNW).

